

u.registrator@regeringskansliet.se

Er referens
Mats Persson

Vår handläggare
Katarina Wilhelmsen

Underlag till regeringens forsknings- och innovationspolitik

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har fått inbjudan att inkomma med synpunkter på regeringens forsknings- och innovationspolitik (U2023/01467), och lämnar med anledning av detta följande underlag.

Sammanfattning av FOI:s synpunkter

- FOI vill i detta sammanhang understryka att Sverige för sin långsiktiga kompetensförsörjning och förmågeutveckling är beroende av att det vid svenska lärosäten utbildas personer som uppfyller de krav som gäller för anställning inom försvarsområdet. FOI rekommenderar därför att behovet av kompetensförsörjning till försvarsområdet beaktas i lärosätenas strategiska planering.
- Ett samlat innovationsprogram inom samhällssäkerhet och civilt försvar bör inrättas, analogt med redan etablerade program.
- Lämpliga områden för deltagande av svenska universitet och högskolor bör identifieras i samband med utlysning av forskningsmedel inom den europeiska försvarsfonden (EDF).
- Universitet och högskolor bör ges i uppgift att planera för aktivt deltagande i den europeiska försvarsfonden (EDF).
- FOI delar bedömningen att en nationell plattform för säkerhetsfrågor i Arktis är en central fråga och vill i detta sammanhang understryka att FOI sedan länge har unik kompetens på flera relevanta områden för Arktis och om Arktis.

Om FOI

FOI är en statlig myndighet under Försvarsdepartementet. FOI är ett av de internationellt ledande forskningsinstituterna inom försvar och säkerhet. Merparten av verksamheten vid FOI är uppdragsfinansierad.

Forskning för totalförsvarets behov

Rysslands krig mot Ukraina tydliggör behovet av fortsatt utveckling av totalförsvaret, samtidigt som behovet av kunskap och innovationsförmåga för såväl det civila som militära försvarets behov understryks. Forsvarsforskningen har härvid en särskild betydelse, eftersom den utvecklar insikt på områden där samhället har mycket få källor till kunskap.

Forskning för försvarstillämpningar är till stor del integritetskritisk, dvs, kunskapen är endast tillgänglig genom egen forskning och utveckling och är ibland omgärdad av sekretess. Tillgång till sådan kunskap är en förutsättning för nationellt självständigt beslutsfattande.

Därmed är nationell FoU-verksamhet i forskningsmiljöer där det finns förutsättningar att hantera information som omgärdas av försvarssekretess, tillgång till specialiserad forskningsinfrastruktur och möjligheter att hantera exempelvis CBRN- och explosivämnen, en förutsättning för tillgång till sådan kunskap. I sådana forskningsmiljöer utvecklas kunskap vilken tillsammans med en ingående domänkunskap, dvs. kännedom om den miljö och det sammanhang där forskningsresultaten ska tillämpas, skapar nödvändiga förutsättningar för att bidra till försvarets förmågeutveckling. Av dessa skäl bedrivs forskning för försvarstillämpningar i egen regi och lämpar sig inte för den normalt öppna miljön vid universitet och högskolor.

Den forskning som i dag bedrivs för utveckling av det militära försvaret utgår i hög utsträckning från identifierade behov av kunskap för utvecklingen av försvarets operativa förmåga. Att Försvarsmakten sammanhållet inriktar och beställer forskning för det militära försvarets utveckling säkerställer förmågan att kunna göra prioriteringar inom och mellan olika behov och områden, samtidigt som nödvändiga förutsättningar för långsiktighet kan upprätthållas.

Inriktning av forskning för att tillgodose utveckling av det civila försvaret och krisberedskapssystemet följer emellertid inte på samma sätt en samlad process som medger övergripande prioriteringar och som borgar för långsiktig balans mellan kunskapsuppbyggnad och -tillämpning.

Regeringen framför i budgetpropositionen för 2024 (Prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 6) att forskning och utveckling bidrar till att långsiktigt stärka operativ förmåga och säkerställa tillgången till integritetskritisk kunskap och strategisk kompetens i Sverige. FOI noterar vidare att Regeringen föreslår fortsatt förstärkning av forskning,

utveckling, innovation samt utbildning på försvarsområdet för att öka Försvarsmaktens möjligheter att möta framtida hot.

Inom försvarsområdet finns omfattande internationella forskningssamarbeten som regleras via offentlighetsrättsliga avtal. Via sådana formaliserade samarbeten kan tillgång till specifik information, data eller expertis säkras genom utbyte med utvalda internationella partners. Forskningsresultat omsätts också ofta genom att forskare deltar direkt i uppdragsgivarnas utvecklingsaktiviteter. För forskare såväl som annan personal verksam inom försvarsområdet finns därför krav på säkerhetsprövning och svenskt medborgarskap.

Verksamheten vid universitet och högskolor är till sin natur internationell och svenska lärosäten präglas av en hög grad av internationalisering och internationellt samarbete. FOI noterar att regeringen i budgetpropositionen (Prop. 2023/24:1, utgiftsområde 16) lyfter att internationella samarbeten också medför utmaningar och risker, och understryker vikten av ett aktivt säkerhetsskyddsarbete och andra insatser för att förhindra att skyddsvärd verksamhet och kunskap vid universitet och högskolor hamnar i orätta händer. FOI kan också konstatera att regeringen gett Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Vinnova i uppdrag att föreslå hur arbetet med ansvarsfull internationalisering inom högre utbildning, forskning och innovation kan främjas.

I en omvärld präglad av osäkerhet och förändring, och där en väpnad konflikt pågår i Sveriges närområde, är det av stor vikt att de svenska lärosätena bedriver utbildning och forskning som beaktar totalförsvarets kompetensbehov inom grundläggande discipliner som exempelvis fysik, kemi, biologi och informationsteknik, men även beträffande specialistkompetenser som exempelvis cybersäkerhet och cyberförsvar. Vidare är tillgång till spetsforskning, och förmåga att integrera dess resultat tillsammans med ingående kunskap om totalförsvarets behov, av avgörande betydelse för utveckling av den operativa förmågan.

- FOI vill i detta sammanhang understryka att Sverige för sin långsiktiga kompetensförsörjning och förmågeutveckling är beroende av att det vid svenska lärosäten utbildas personer som uppfyller de krav som gäller för anställning inom försvarsområdet. FOI rekommenderar därför att behovet av kompetensförsörjning till försvarsområdet beaktas i lärosätenas strategiska planering.

Forskningsbehov för utveckling av civilt och militärt försvar

För att bygga ett civilt försvar och en nationell krisberedskap med förmåga att hantera både dagens och framtida hot, behöver den tillämpade och praktiskt användbara forskningen och utvecklingen stärkas. Totalförsvarsaktörer måste också

kunna tillgodogöra sig den kunskaps- och teknikutveckling som sker inom forskningen, inte minst inom AI, cyber och kommunikation.

I budgetpropositionen för 2024 (Prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 6) noterar FOI dels den förstärkning som föreslås för militärt innovationsprogram och forskning, och dels inriktningen för att stärka tillämpad och praktiskt användbar forskning och utveckling inom civilt försvar och krisberedskap. I Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (Prop. 2020/21:60) beskrivs satsningar på forskning om säkra samhällen, samt en ambition för fortsatt utveckling av de strategiska innovationsprogrammen. De samhällsutmaningar som prioriterats i Sverige överensstämmer i huvudsak väl med de stora samhällsutmaningar som inriktar EU:s forsknings- och innovationsprogram, och ett flertal välfungerande nationella strategiska innovationsprogram har etablerats. FOI noterar i detta sammanhang avsaknaden av ett nationellt innovationsprogram inom området säkra samhällen.

FOI föreslår därför att:

- Ett samlat innovationsprogram inom samhällssäkerhet och civilt försvar bör inrättas, analogt med redan etablerade program.

Europeisk FoU-samverkan inom försvarsområdet

Den europeiska försvarsfonden (EDF) etablerades 2021 och EU-kommissionen har sedan dess tilldelat betydande medel för forskning, utveckling och innovationsaktiviteter. Inriktningen av fondens aktiviteter bedöms hittills svara väl mot svenska behov och intressen, och svenska deltagare medverkar aktivt i genomförandet. Det bedöms angeläget att fortsatt verka för att arbetsprogrammets utformning även framgent inriktas mot Sveriges behov av kunskap, teknik- och materielutveckling, vilket bland annat ställer krav på en god dialog mellan myndigheter, universitet och högskolor och näringslivet. FOI är på ett naturligt sätt delaktiga i forskningsdimensionen av EDF, och FOI anser också att det är av största vikt att:

- vid utlysning av forskningsmedel inom EDF verka för att områden lämpliga för deltagande av svenska universitet och högskolor identifieras.
- universitet och högskolor planerar för aktivt deltagande i EDF

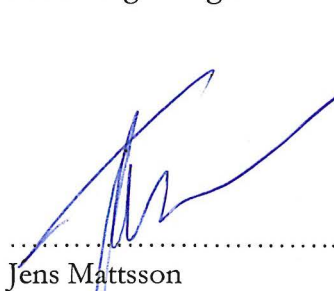
Forskningsplattform om Arktis

FOI noterar att Umeå universitet, Luleå tekniska universitet och Polarforskningssekretariatet, m.fl. avser lägga fram förslag om forskning kopplat till det förändrade säkerhetsläget i den arktiska regionen - en nationell plattform för säkerhetsfrågor i Arktis. FOI delar bedömningen att detta är en central fråga och vill i detta sammanhang understryka att FOI sedan länge har unik kompetens på flera relevanta områden om Arktis och för Arktis.

Datum
2023-10-23

Nr FOI-2023-1233

Detta underlag har beslutats av generaldirektör Jens Mattsson efter föredragning av forskningsdirektör Katarina Wilhelmsen. I den slutliga handläggningen har även överdirektör Lena Nyberg, särskild rådgivare Mikael Wiklund och överingenjör Hans Frennberg deltagit.

.....
Jens Mattsson

.....
Katarina Wilhelmsen

Sändlista:

Utbildningsdepartementet

För kännedom:

Försvarsdepartementet
Försvarsmakten
Försvarets materielverk
Försvarshögskolan

Internt FOI

Registrator
GD-sekreterare
Särskild rådgivare
Chefsjurist
Forskningsdirektör
AC